

GELENEKSEL VE ORGANİK KURU İNCİRİN EKONOMİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: AYDIN İLİ ÖRNEĞİ*

Zerrin KENANOĞLU BEKTAŞ¹, Bülent MİRAN¹

ÖZET

Bu çalışmada, Aydın yöresinde geleneksel ve organik olarak yetiştirilen kuru incir üretim dalı bazı ekonomik kriterlere göre karşılaştırılmıştır. Ayrıca, geleneksel ve organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin sosyal özellikleri ve işletmelerin yapısal özellikleri incelenmiş, organik tarım yapan üreticilerin organik tarıma geçiş nedenleri, geleneksel tarım yapan üreticilerin ise organik tarıma uğraşmamalarının nedenleri ortaya konulmuştur. Üreticilerin, organik kuru inciri pazarlarken karşılaştıkları sorunlar incelenmiş ve bu sorunlara ilişkin bazı çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Organik kuru incir, Organik tarım

A Research on Economics of Conventional and Organic Fig : Case of Aydın Province

ABSTRACT

In this study, the dried fig enterprises in Aydın province employing conventional and organic methods have been compared regarding various economic criteria. Besides, social characteristics of the fig producers using conventional and organic methods and structural characteristics of the respective farms have been analyzed. The reasons for the adoption of organic production methods, and those impeding the shift from conventional to organic agricultural production have been identified. The problems faced by the farmers during the marketing of organic figs have been examined, and suggestions have been put forward.

Key Words: Organic fig, Organic farming

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte kullanılan kimyasal ilaçlar ve kimyasal gübrelerin tarımsal ürünlerde yarattığı kalıntılar, zamanla insan sağlığı ve çevre problemleri ile ilgili sorunlara yolaçmıştır. Avrupa ülkelerinde, çevre bilincinin gelişmesi ve çevreyi koruma hareketinin yaygınlaşmasıyla birlikte, organik tarım ürünleri üretilmeye ve tüketilmeye başlanmıştır. Türkiye'de ise organik tarım dış ülkelerdeki alıcıların yönlendirmesiyle ihracata yönelik olarak ortaya çıkmıştır. 2003 yılında organik tarım yapan üretici sayısı 13044, organik tarım yapılan alan ise 103190.25 hektara yükselmiştir (<http://www.tarim.gov.tr>). 2003 yılı verilerine göre, Türkiye'deki tarım alanının yaklaşık % 0.47'si, tarım işletmelerinin ise % 0.32'si organik üretime ayrılmıştır.

Türkiye'de ilk olarak çekirdeksiz kuru üzüm, kuru incir ve kuru kayısı organik yöntemlerle üretilmeye başlamıştır. Pazarlama olanaklarının gelişmesi ve yeni ürün stratejileri ile birlikte yurtdışından organik olarak yetiştirilen kuru incire son yıllarda önemli bir talep artışı görülmeye başlamıştır.

Kuru incir üretimi, Aydın yöresindeki birçok üretici ailesinin geçim kaynağı olması, hem de en önemli geleneksel ihraç ürünlerimiz arasında yer alması nedeniyle ülke ekonomisi için önemli gelir kaynağıdır. Bu nedenle, yöredeki üreticilerin kuru inciri organik olarak üretmelerinin getireceği

ekonomik faydanın ortaya konması gerekmektedir.

1992 yılında organik kuru incir üretimi yapan üretici sayısı 171 iken, 2001** yılında 7.4 kat artarak 1259 üreticiye ulaşmıştır (Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği Kayıtları, 1992; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2001). Türkiye'de organik tarım yapan üreticiler içinde organik olarak kuru incir üretimi yapan üreticilerin oranı 1992 yılında % 9.6 iken, 2001 yılında yaklaşık % 8'e inmiştir.

1992 yılında organik olarak kuru incir üretimi yapılan alan ise 403 hektar iken, 2001 yılında 11.5 kat artarak 4650.2 hektara ulaşmıştır. 1992 yılında toplam organik üretim yapılan alan içinde organik kuru incir üretimi yapılan alanın oranı % 6.6 iken, bu oran 2001 yılında % 4.2 'e düşmüştür. Bunu bir düşüş olarak değerlendirmek doğru olmayabilir. Çünkü, Türkiye'de organik tarımın gelişmesi ile birlikte ürün yelpazesi oldukça artmıştır. Toplam organik tarım yapan üreticiler içinde organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin sayısı mutlak olarak artarken oransal olarak azalmıştır.

Organik kuru incir üretim miktarı 1992 yılında 2400 ton iken, 2001 yılında yaklaşık % 245.6 oranında artarak yaklaşık 8294 ton'a ulaşmıştır.

Türkiye'de organik ürünler dış ülkelerden gelen talep doğrultusunda ihracata yönelik yapıldığı için, üretimin büyük bir kısmı ihraç edilmektedir. 2003 yılında Türkiye'nin organik ürün ihracatından elde ettiği gelir 36.9 milyon dolardır. Toplam organik ürünlerin ihracatından elde edilen gelir içerisindeki

* Bu çalışma doktora tezi olarak yürütülmüştür.

¹ E. Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Bornova/ İZMİR.

** Tarım ve Köyişleri Bakanlığı kayıtlarına göre, 2002 ve 2003 yılında üretici sayısı ve üretim alanı ile ilgili veriler ürünlere göre verilmediği için son yıla ait veriler kullanılamamıştır.

organik kuru incirin payı yaklaşık % 14'tür. 2003 yılında, Türkiye'nin organik kuru incir ihracat ettiği en önemli pazarlar sırasıyla Almanya, İsviçre, Fransa, Danimarka ve Birleşik Krallık'dır (Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Kayıtları, 2003).

Bu çalışmada, geleneksel ve organik olarak yetiştirilen kuru incir üretim dalının ekonomik durumu ortaya konarak, farklı üretim tekniğine göre yetiştirilen bu üretim dalının ekonomik yönden karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada, geleneksel ve organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin karakteristik özellikleri, işletmelerin yapısal özellikleri, geleneksel ve organik kuru incir üretim dalının işgücü ve çekigücü istekleri, girdi kullanım durumu, verim, fiyat, brüt üretim değeri, değişken masraf, brüt marjları incelenerek karşılaştırması yapılmış ve organik ürünlerin pazarlanması sırasında üreticilerin karşılaştıkları sorunlar ortaya konularak, bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Organik kuru incir üretimi, Ege Bölgesinde yoğun olarak Aydın ilinde yapılmasından dolayı araştırma yöresi olarak seçilmiştir. Araştırmanın ana materyalini, Aydın yöresinde geleneksel ve organik kuru incir üretimi yapan üreticilerden karşılıklı görüşme yoluyla elde edilen, 1999/2000 üretim dönemine ait veriler oluşturmaktadır. Organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin ana kitlesini Aydın iline bağlı Sultanhisar, Köşk, Germencik ve Nazilli ilçelerinin köyleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülecek üretici sayısı oransal örnek hacmi formülüyle hesaplanmıştır (Newbold, 1995). Organik kuru incir üretimi yapan üreticiler için örnek hacmi 40 olarak hesaplanmıştır. Her bir köyde görüşülecek üretici sayısı köylerin toplam üretici sayısı içindeki oranı dikkate alınarak dağıtılmıştır. Organik olarak örneğe giren kuru incir üreticilerinin sayısı kadar geleneksel kuru incir üretimi yapan üreticilerle görüşülmüştür.

Geleneksel ve organik kuru incir üretim dalına ait masraflar ve üretim miktarıyla ilgili verilerin parsel esasına göre alınması düşünülmüştür. Ancak üreticilerin üretim yaptıkları incir arazilerinin parsel sayılarının çok olması nedeniyle parsel esasına göre verilerin alınması mümkün olmamıştır. Üretim yaptıkları arazilerin toprak tipleri (taban, kır-taban, kır), incir bahçelerinin eğimleri (çok eğimli, eğimli, düz) birbirinden farklılık gösteriyorsa, üreticilerden masraflarla ilgili veriler alırken birden fazla anket yapılmıştır. Üreticilerin incir üretimi yaptıkları arazilerin özellikleri ve uygulanan yöntemler açısından farklılık göstermiyorsa masraflarla ilgili veriler için tek bir anket formu uygulanmıştır. Geleneksel kuru incir üretim dalından 42, organik kuru incir üretim dalından 43 anket yapılmıştır.

İki farklı üretim tekniğine göre kuru incir üretimi yapan işletmeler arasında üreticilerin sosyal

özellikleri ve kuru incir üretim dalına ilişkin bazı unsurlar açısından farklılık olup olmadığı istatistiksel olarak test edilmiştir. Sayım ile elde edilen verilere ilişkin gruplararası karşılaştırmada Khi-kare (χ^2) analizi kullanılmıştır. Sürekli değişkenler için Jarque-Bera (Gujarati, 1995; Akkaya ve Pazarlıoğlu, 1995) testi ile, öncelikle normal dağılım testi yapılmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenler için varyans analizi (one-way anova), normal dağılım göstermeyen değişkenler için ise Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Geleneksel ve Organik Kuru İncir Üreticilerinin Sosyal Özellikleri

Geleneksel olarak kuru incir yetiştiren üreticilerin yaş ortalaması yaklaşık 51, organik üreticilerin ise 53 olarak bulunmuştur. Geleneksel üretim yapan üreticilerin ortalama eğitim süresi 4.68 yıl, organik üretim yapan üreticilerin ise 4.58 yıldır (Çizelge 1). Organik ve geleneksel üretim yapan üreticiler arasında yaş ve eğitim süresi açısından istatistiksel olarak farklılık saptanmamıştır.

Çizelge 1: Kuru İncir Üretimi Yapan Üreticilerin Bazı Sosyal Özellikleri

	Geleneksel Kuru İncir Üreticileri		Organik Kuru İncir Üreticileri	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaş grupları				
20-35	6	15.00	3	7.50
36-45	8	20.00	6	15.00
46-55	12	30.00	16	40.00
56-65	8	20.00	10	25.00
66+	6	15.00	5	12.50
Toplam	40	100.00	40	100.00
Ortalama		50.55		52.60
Eğitim süresi				
0	5	12.50	5	12.50
1-5	31	77.50	32	80.00
6-8	3	7.50	2	5.00
9-11	1	2.50	1	2.50
Toplam	40	100.00	40	100.00
Ortalama		4.68		4.58
Ailedeki birey sayısı				
1-3	23	57.50	18	45.00
4-6	17	42.50	19	47.50
7-10	-	-	3	7.50
Toplam	40	100.00	40	100.00
Ortalama		3.53		4.03
Tarımda deneyim süresi				
<15	7	17.50	5	12.50
16-30	18	45.00	17	42.50
31-45	12	30.00	10	25.00
45+	3	7.50	8	20.00
Toplam	40	100.00	40	100.00
Ortalama		28.60		31.25
Kuru incirde deneyim süresi				
<15	7	17.50	6	15.00
16-30	19	47.50	19	47.50
31-45	11	27.50	8	20.00
45+	3	7.50	7	17.50
Toplam	40	100.00	40	100.00
Ortalama		28.10		29.70

Organik kuru incir üretimi yapan üreticiler daha kalabalık nüfusa sahip olup, ailedeki ortalama birey sayısı 4'dur. Ancak gruplar arasında farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Geleneksel kuru incir üreticilerinin tarımsal deneyimleri yaklaşık 29 yıl, kuru incir üretimindeki deneyimleri ise 28 yıldır. Organik kuru incir üreticilerinin ise tarımsal deneyim süreleri 31 yıl, kuru incirde deneyim süreleri ise yaklaşık 30 yıldır. Her iki gruptaki üreticilerin tarımsal deneyim süreleri ile kuru incirdeki deneyim sürelerinin birbirine çok yakın olduğunu ve tarımsal üretime kuru incir üretimi ile başladıklarını ifade edebiliriz. Tarımsal üretimdeki ve kuru incir üretimindeki deneyim süreleri açısından gruplar arasında farklılık bulunmamaktadır. Organik tarım yapan üreticilerin organik kuru incir üretimindeki deneyim süreleri ise 5.88 yıldır.

Kuru İncir Üreticilerinin Organik Tarıma Geçiş İle İlgili Düşünceleri

Geleneksel üretim tekniğine göre kuru incir üretimi yapan üreticilerin 6'sı arazi tapusunun olmaması, organik tarımın avantajlı olmadığını düşünmesi, 5'i incir arazisinin az olması, 4'u ailesinde sözleşmeli olarak organik tarım yapan üreticilerin (babası, kardeşi gibi) olması ve onların adlarına ürünlerini organik olarak satabilmeleri, herhangi bir firmaya bağlanmak istememeleri gibi nedenlerden dolayı organik tarıma başlamadıklarını ifade etmişlerdir. Geleneksel tarım yapan bazı üreticiler, sözleşmeli olarak organik tarım yapan üreticilerin adlarına ürün yatırdıklarını, kimyasal gübre ve tarımsal ilaç kullanmadıkları için bu zamana kadar bir problemle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bazı üreticiler Tarış'e ortak olmadıkları için organik olarak kuru incir yetiştirmeye başlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu üreticiler başka firmalarla da sözleşme yapmak istememekteyler. Bunun yanı sıra, üreticiler fiyat priminin yeterli olmaması, verim azalması, her kalitede incirin organik olarak alınmaması, ödemelerin peşin olmaması, pazarının kısıtlı olması gibi nedenlerden dolayı da organik tarıma başlamadıklarını belirtmişlerdir.

Organik tarım yapan üreticilerin bu üretim sistemine başlangıçta ilgi duymasında hangi nedenlerin etkisinin olduğu incelenmiştir. Organik olarak kuru incir yetiştiren üreticilerin büyük bir çoğunluğu fiyatın yüksek olması ve prim verilmesi, pazarlamada satış garantisi ve kolaylığının olması, peşin ödeme yapılması nedeniyle organik tarıma başlangıçta ilgi duydıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, çevre ve insan sağlığı, kaliteli ürünlerin yetişmesi, firmalar tarafından KDV'nin kesilmemesi gibi nedenleride ifade etmişlerdir. Üreticilerin büyük bir kısmı organik tarıma başlamada en etkili gördüğü faktörlerden biri pazarlamada satış garantisi ve peşin ödemedir. Üreticiler organik tarıma başlamadan önce ürünlerini tüccarlara verdikleri halde parasını alamama gibi sorunlarla karşılaştıkları için

güvenmediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle firmalara daha çok güvendikleri, bazen ödemelerde problemlerle karşılaşsalar bile ürün bedellerini alabilecekli konusunda güven duyduklarını belirtmişlerdir.

Geleneksel ve Organik Kuru İncir İşletmelerinin Yapısal Özellikleri

İncelenen geleneksel kuru incir işletmelerinde ortalama arazi genişliği 41.90 dekar, organik kuru incir işletmelerinde ise 48.18 dekadır. Gruplar arasında ortalama işletme arazisi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Organik tarım yapan işletmelerin geleneksel tarım yapan işletmelere göre daha geniş araziye sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'de organik tarım alanında yapılmış çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgular bu görüşü doğrulamaktadır (Olhan, 1997; Bülbül ve Tanrıvermiş, 2001). Ancak, dünya literatürlerinde genellikle organik tarım işletmelerinin geleneksel tarım işletmelerine göre daha küçük olduğu ifade edilmektedir (Dubgaard et al., 1990; Stonehouse, 1991; Murphy, 1992; Wynen, 1994; Sell et al., 1995; Stonehouse et al., 1996). Bununla birlikte Almanya, İsviçre gibi ülkelerde yapılan araştırmalarda, organik tarım yapan üreticilerin geleneksel tarım yapan üreticilere göre daha geniş veya aynı büyüklükte arazi genişliğine sahip oldukları belirtilmektedir (Padel and Lampkin, 1994; Pietola and Lansink, 2001).

Geleneksel kuru incir işletmelerinde ortalama parsel sayısı 5.43 iken, organik kuru incir işletmelerinde ise 5.08'dir. İki grupta da ortalama parsel sayıları birbirine çok yakındır. İstatistiksel olarak da gruplararası ortalama parsel sayısı açısından farklılık bulunmamıştır.

Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde ortalama incir arazisi 25.81 dekar, parsel genişliği 2.73'dur. Organik kuru incir işletmelerinde ortalama incir arazisi 33.05 dekar, parsel sayısı 2.90'dır. Gruplar arasında ortalama incir arazisi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Organik kuru incir üretimi yapan işletmelerin daha geniş incir arazisine sahip olduğunu söylemek mümkündür. İncir arazisi ortalama parsel sayısı bakımından ise anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır.

Geleneksel tarım yapan işletmelerde arazinin % 98.38'si mülk, yalnızca % 1.62'si kiracılıkla işletilmektedir. Ortakçılıkla işletilen araziye rastlanmamıştır. Organik tarım yapan işletmelerde kiracılık ve ortakçılıkla işletilen arazi bulunmamakta, tümü mülk araziden oluşmaktadır.

Organik tarım yapan işletmelerin 5'inde organik kuru incirden başka organik ürün yetiştirilmektedir. Organik üretim yapan işletmelerde, organik tarım yapılan alan 34.96 daa, ortalama parsel sayısı 3.20'dir. Organik tarım yapılan alanın % 88.36'sında organik kuru incir, % 5.46'sında organik zeytin, % 6.18'inde

organik kuru incir ve organik zeytin yetiştirilmektedir

Organik tarım yapan işletmelerin 16'sı, geleneksel tarım yapan işletmelerin 19'u hayvancılıkla uğraşmamaktadır. Geleneksel tarım yapan kuru incir işletmelerinde hayvan varlığı 1.04 BBHB, organik tarım yapan kuru incir işletmelerinde ise 1.54 BBHB olarak saptanmıştır. Organik tarım yapan işletmelerde hayvan sayısı (BBHB) geleneksel tarım yapan işletmelere göre daha fazla görünmekte ise de, gruplar arasında istatistiksel olarak fark bulunmamaktadır. Hayvan varlığına sahip olan organik tarım yapan işletmeler, organik tarıma başladıktan sonra hayvan varlığında herhangi bir değişiklik yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Üreticiler kimi zaman çiftlik gübresini bulmakta zorluk çektiklerini, yeterli miktarda araziye atamadıklarını ve çiftlik gübresi fiyatlarının pahalı olduğunu belirtmişlerdir.

Geleneksel ve Organik Üretim Yapılan İncir Arazilerinin Özellikleri

İncir arazisi geleneksel işletmelerde 24.44 dekar, organik işletmelerde 30.51 dekar'dır. İncir arazisi bakımından geleneksel ve organik tarım yapan işletmeler arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. Organik işletmelerin daha geniş incir arazisine sahip olduğunu söylemek mümkündür (Çizelge 2).

Geleneksel ve organik kuru incir yetiştiren işletmeleri karşılaştırdığımızda, organik kuru incir yetiştiren işletmelerde dekara düşen ağaç sayısı daha fazla olduğu görülmekte ise de gruplar arasında fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (Çizelge 2).

Hem geleneksel hemde organik tarım yapan işletmelerde incir arazilerinin büyük bir çoğunluğu kır araziden oluştuğu saptanmıştır. Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde, incir arazilerin tamamı sulanmamakta ve % 66.67'si çok eğimli ve eğimli arazilerden oluşmaktadır. Organik kuru incir üretim yapan işletmelerde ise, incir arazilerinin % 88.37'si çok eğimli ve eğimli araziden oluşmakta ve yalnızca bir arazide sulama yapılmaktadır. Parsellerin konumu açısından durum incelendiğinde, her iki gruptaki işletmelerde de parsellerin anayoldan uzak olduğu saptanmıştır.

Çizelge 2. Kuru İncir Üretimi Yapan İşletmelerde İncir Üretim Alanı ve Ağaç Mevcudu

	Geleneksel Kuru İncir	Organik Kuru İncir
İncir Arazisi (daa)*	24.44**	30.51**
Ağaç sayısı (adet)	458.50	724.40
Ağaç sayısı (adet/daa)	18.76	23.74

* Mann-Whitney U testine göre $\alpha < 0.05$ için anlamlıdır

**İncir arazisi geleneksel kuru incir işletmelerinde 25.81 dekar, organik kuru incir işletmelerinde 33.05 dekar'dır. Ancak her iki grup işletmelerde yeni tesis incir arazisi bulunmaktadır. Bu arazilerden verim alınmadığı için bu bölümde bu araziler değerlendirme dışında tutulmuştur.

Geleneksel ve Organik Olarak Üretim Yapılan Kuru İncir Üretim Dalına İlişkin Bazı Teknik Katsayılar ve Girdi Kullanım Durumu

Çalışmanın bu bölümünde geleneksel ve organik kuru incir üretim dalına ilişkin işgücü, çekigücü istekleri, ilek, gübre kullanım miktarları incelenmeye çalışılmıştır.

Geleneksel kuru incirin üretiminde gerekli olan işgücü 5.56 EİG/daa, organik kuru incir için 5.64 EİG/daa olarak hesaplanmıştır. Mann-Whitney U testi sonucuna göre, geleneksel ve organik kuru incirin üretiminde gerekli olan dekara işgücü miktarı açısından istatistiksel olarak farklılık anlamlıdır. Organik kuru incirin üretiminde dekara daha fazla işgücünün kullanıldığı görülmektedir.

Birçok çalışmada, organik tarımın karakteristik özelliği olarak daha fazla işgücüne gereksinim olduğu ifade edilmekle birlikte, yapılan çalışmalarda bu konuyla ilgili çok ayrıntılı analizler bulunmamaktadır. Organik tarım yapan işletmelerde dönüşümden sonra işleme ve direkt pazarlamadaki artıştan dolayı daha fazla işgücüne ihtiyaç olabileceği belirtilmektedir (Padel and Zerger, 1994).

Geleneksel kuru incirin üretiminde ortalama 2.42 saat/daa, organik kuru incirin üretiminde 3.33 saat/daa toplam çekigücü harcanmıştır. Toplam çekigücü kullanımı açısından geleneksel ve organik kuru incir üretimi yapan işletmeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır.

Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde ortalama 205.43 gr/ağaç, organik kuru incir üretimi yapan işletmelerde ise 163.63 gr/ağaç ilek miktarı kullanılmaktadır. İki farklı üretim tekniğine göre yetiştirilen kuru incir işletmelerinde ağaç başına kullanılan ilek miktarı bakımından istatistiksel olarak farklılık bulunmamaktadır

Sığır gübresi miktarı geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde 79.28 kg/daa, organik işletmelerde 146.83 kg/daa'dır. Geleneksel olarak kuru incir üretimi yapan işletmelere göre organik olarak kuru incir üretimi yapan işletmelerde kuru incirde kullanılan sığır gübresi miktarı yaklaşık iki kat daha fazladır. Organik kuru incir üretiminde kullanılan sığır gübresi miktarı geleneksel kuru incir üretiminde kullanılan sığır gübresinden daha fazla görünmekte ise de, Mann-Whitney U testine göre, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Çiftlik gübresi kullanım durumları incelendiğinde; geleneksel kuru incir üreticilerinin % 42.50'sinin, organik kuru incir üreticilerinin % 65.00'inin çiftlik gübresi kullandığı görülmektedir. Gruplar arasında çiftlik gübresi kullanım durumu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Geleneksel kuru incir üretimi yapan üreticilerin % 90.00'i, organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin % 85.00'i yeşil gübreleme yapmamaktadır. Khi-kare analizi sonuçlarına göre, yeşil gübre kullanımı açısından gruplar arasında farklılık istatistiksel olarak anlamlı

değildir.

Geleneksel ve organik kuru incir üretimi yapan üreticilere kimyasal gübre, kimyasal ilaç, işgücü kullanım açısından kendilerinin değerlendirme yaparak hangi düzeyde olduklarını belirlemeleri istenmiştir.

Geleneksel kuru incir üretimi yapan üreticilerden 32'si kuru incir üretiminde kimyasal gübre kullanmadığını, 4'u az, 4'u normal düzeyde gübre kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kimyasal ilaç kullanım durumları açısından değerlendirme yapıldığında, üreticilerin hepsi göztaşı ve kireç dışında ilaç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerden 4'u hastalıklar olduğu takdirde zorunlu kaldıkları zaman, kimyasal ilaç kullanımına başvurduklarını belirtmişlerdir. İlaç kullandıklarında ise üreticilerin 3'u az düzeyde, 1'i ise normal düzeyde kimyasal ilaç kullandıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin % 80'i normal düzeyde, % 17.50'si az, % 2.50 'si aşırı düzeyde işgücü kullandığını belirtmişlerdir.

Organik kuru incir üretimine başlamadan önce, organik üreticilerin 25'i kimyasal gübre kullanmadıklarını, 15'i az düzeyde kimyasal gübre kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kimyasal ilaç kullanım durumları incelendiğinde, 37 üretici organik tarıma başlamadan önce, göztaşı ve kireç haricinde hiç kimyasal ilaç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Organik üretime geçmeden önce kuru incirde, üreticilerin 39'u normal, biri az düzeyde işgücü kullandıklarını ifade etmişlerdir. Organik kuru incir üretimine geçtikten sonra işgücünde; 18 üretici artış, 22 üretici herhangi bir değişiklik yapmadığını belirtmişlerdir.

Verim

Organik tarımda verimin genellikle geleneksel tarıma göre daha düşük olduğu kabul edilmektedir. Avrupa'da da, genellikle organik tarımda bitkisel ürünlerde verimin geleneksel tarıma göre daha düşük olduğu belirtilmektedir. Ancak, yalnızca dönüşüm periyodu süresince verimin düşük olduğu ve daha sonra verimde artış olduğu tartışılmaktadır. Özellikle toprak koşulları ve agro-ekosistemin yeni üretim metodlarına adaptasyonu kadar, temel bilgi eksikliği sonucunda üreticiler tarafından yapılan hatalarda verimdeki artışın zaman almasına yol açtığı belirtilmektedir (Offermann and Nieberg, 2000).

Geleneksel ve organik üretim yöntemleriyle yetiştirilen kuru incirin dekara düşen ortalama verim düzeyleri karşılaştırıldığında; organik kuru incirin verimi 116.13 kg/daa, geleneksel kuru incirin verimi 115.83 kg/daa'dır. Organik kuru incirin verimin çok az da olsa daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ancak farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Geleneksel ve organik olarak yetiştirilen kuru incirin dekara düşen verimlerinin karşılaştırılmasının yanısıra; ağaç başına düşen verim bakımından da

karşılaştırmaları yapılmıştır. Geleneksel olarak kuru incir üretimi yapan işletmelerde ortalama ağaç başına düşen verim 6.17 kg/ağaç, organik olarak kuru incir üretimi yapan işletmelerde 4.89 kg/ağaç olarak saptanmıştır. Organik kuru incir yetiştiren işletmelerde dekara düşen ağaç sayısının fazla olması nedeniyle, ağaç başına verim açısından durum karşılaştırıldığında organik kuru incir işletmelerinde ağaç başına düşen verimin daha düşük olduğu görülmektedir. İki farklı üretim tekniğine göre kuru incir yetiştiren işletmelerde ağaç başına düşen verim bakımından farklılık anlamlı bulunmamıştır.

Fiyat

Geleneksel olarak üretilen iş malı kuru incirin ortalama satış fiyatı 750720 TL/kg, organik olarak üretilen iş malı kuru incirin satış fiyatı 724410 TL/kg'dır (Çizelge 3). Geleneksel iş malı kuru incirin satış fiyatı, organik iş malı kuru incirin satış fiyatından daha yüksek gibi görünmek de ise, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde kürek malı incirin satış fiyatı 330810 TL/kg, organik kuru incir üretimi yapan işletmelerde ise kürek malı kuru incirin satış fiyatı ise 269280 TL/kg'dır. Ancak gruplar arasında kürek malı kuru incirin satış fiyatı bakımından fark anlamlı değildir.

Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerde ortalama satış fiyatı 557990 TL/kg, organik üretim yapan işletmelerde 589720 TL/kg'dır (Çizelge 3). Organik üretim yapan işletmelerde ortalama kuru incirin satış fiyatı daha yüksek olmasına rağmen, fark gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çizelge 3. Geleneksel ve Organik Kuru İncirin Kalite Özellikleri İtibariyle Satış Fiyatları (1000 TL/kg)

	Geleneksel Kuru İncir	Organik Kuru İncir
İş malı	750.72	724.41
Kürek	330.81	269.28
Hurda	178.35	150.13
Ortalama Kuru İncir Fiyatı	557.99	589.72

Organik kuru incir üretimi yapan üreticilere verilen fiyat belirlenirken, geleneksel olarak yetiştirilen kuru incirin tüccar veya Tarih fiyatları dikkate alınmakta ve bu fiyata değişik oranlarda (% olarak) prim eklenerek ödeme yapılmaktadır. Ancak bazı firmalar tarafından, fiyat primi % olarak verilmemektedir. Ürünün satış fiyatı üzerine kilogram başına belli bir fiyat eklenmektedir.

Firmalar, üreticilere fiyat primi verirken kuru incirin kalite numaralarını dikkate almaktadırlar. A serisi iş malı sınıfından (A2) 41-45, (A3) 46-50, (A4) 51-55, (A5) 56-60 incirler organik olarak alınmakta ve bu kalitedeki incirlere belli bir oranda fiyat primi

verilmektedir. Organik kuru incir yetiştiren üreticilerin, 22'si anket yapılan dönemde fiyat primi aldığını, 11'i fiyat primi alamadığını, 7'si ise henüz almadığını ancak firmalar tarafından fiyat priminin ilek zamanı verileceğini belirttiklerini ifade etmişlerdir. Anket yapılan dönemde (2000 yılında), organik kuru incir üretimi yapan üreticilerin aldıkları fiyat primi ortalama olarak % 5.06'dır.

Fiyat primi alamayan üreticiler, sözleşmeli tarım yaptıkları firma ile fiyat konusunda anlaşamadığını, firma tarafından ürünün alınmak için gelinmediğini bu nedenlerle ürününü firmaya satamadıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler, fiyat primi almadan kuru inciri geleneksel ürün olarak tüccara sattığını ifade etmişlerdir. Bazı üreticiler ise, ürünü firmaya verdiği halde fiyat priminin verilmediğini belirtmişlerdir.

Organik kuru incir üretimi yapan üreticilere, diğer üreticilerinde organik kuru incir üretimine başlamaları için verilen fiyat priminin yeterli olup olmadığı konusunda görüşleri sorulmuştur. Üreticilerin % 97.50'si (39 üretici) yeterli olmadığını belirtmiştir. Üreticiler, diğer üreticilerin de bu üretim tekniğini benimsemeleri için ortalama olarak % 32.94 fiyat primi verilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Organik kuru incir üreticilerinin 7'si hasattan önce, 4'u hasattan sonra, 14'u ise satış sırasında fiyat priminin belirlendiğini, 15 üretici de fiyat priminin belirlenmediğini ifade etmektedir.

Geleneksel ve Organik Kuru İncir Üretim Dalının Brüt Üretim Değeri, Değişken Masrafları ve Brüt Marjı

Hem geleneksel hemde organik kuru incir üretimi yapan işletmelerde toplam değişken masraf kalemleri içerisinde en yüksek payı işgücü masrafları alırken, bunu sırasıyla hayvan çekigücü ve ilekleme masrafları izlemektedir. Tüm değişken masraf kalemleri açısından geleneksel ve organik işletmeler arasında farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Geleneksel olarak kuru incir yetiştiren işletmelerde dekara düşen değişken masraf 18018770 TL/daa iken, organik olarak kuru incir yetiştiren işletmelerde 21538400 TL/daa'dır (Çizelge 4). Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre; geleneksel ve organik kuru incirin dekara düşen toplam değişken masrafları bakımından farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Geleneksel kuru incirin brüt marjı 46613290 TL/daa, organik kuru incirin brüt marjı 46948850 TL/daa olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4). Geleneksel ve organik kuru incirin brüt marjı birbirine çok yakındır. Gruplar arasında da farklılık da istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çizelge 4. Geleneksel ve Organik Kuru İncirin Üretim Dalına İlişkin Değişken Masraf Unsurları, Brüt Üretim Değeri ve Brüt Marj (1000 TL/daa)

	Geleneksel Kuru İncir	Organik Kuru İncir
Toplam değişken masraf	18018.77	21538.40
İşgücü	7522.73	7782.68
Alet-makina kirası	1231.78	941.26
Akaryakıt	1778.95	1250.81
Hayvan çekigücü	3823.32	7071.64
Sulama	-	35.38
Gübre	485.75	713.52
İlekleme	2612.70	2884.46
İlaç	11.08	24.96
Materyal	552.47	833.70
Brüt üretim değeri	64632.06	68487.25
Brüt marj	46613.29	46948.85

Pazarlama Durumu ve Karşılaşılan Sorunlar

Geleneksel kuru incir üretimi yapan işletmelerin % 72.50'si (29 üretici) peşin, % 15.00'i (6 üretici) ürünün bir kısmını peşin bir kısmını vadeli, % 12.50'si (5 üretici) vadeli olarak sattıklarını belirtmişlerdir. Organik kuru incir işletmelerinin % 60.00'ü peşin, % 30.00 peşin ve vadeli, % 10.00 'u vadeli olarak organik kuru inciri satmaktadırlar.

Organik tarım yapan üreticiler, organik olarak yetiştirdikleri kuru inciri sözleşme yaptıkları firmaya vermekten vazgeçmeleri durumunda, herhangi bir yaptırımla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak üç yıl boyunca firmaya ürün vermedikleri takdirde, sözleşme yaptıkları firmanın kendilerini projeden çıkartılabilecekleri konusunda bilgileri olduklarını ifade etmişlerdir.

Organik olarak kuru incir yetiştiren üreticilerin 38'i istenildiği zaman firma tarafından ürünün alındığını belirtirken, iki üretici ise istedikleri zaman ürünü satamadıklarını, firmaların alıp için gelmediğini ifade etmişlerdir. Paraya ihtiyaçları olması nedeniyle, ürünlerini hemen satmak istediklerini, ancak firmaya haber vermelerine rağmen, ürün alımı için gelinmediğini, geleneksel kuru incir olarak fiyat primi almadan tüccarlara sattıklarını belirtmişlerdir.

Üreticilerin sözleşme yaptıkları firmalarla sorunları olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır. Yalnızca bir üretici firma ile herhangi bir sorununun olmadığını belirtmiştir. Üreticiler fiyat priminin yetersiz olması, her kalitede kuru incirin organik olarak alınmaması, ödemelerin peşin olmaması, fiyat primi verilmemesi, tüccarın verdiği fiyatların altında fiyat verilmesi, pazarlama hizmetlerinin kısıtlı olması, fiyat priminin geç ödenmesi, teknik bilgi yetersizliği, sözleşmelerde fiyat primi belirtilmemesi, fiyatların firmalar veya alıcı tüccarlar tarafından objektif

belirlenmemesi, firma elemanlarının istenildiği zaman gelmemesi gibi sorunları olduklarını ifade etmişlerdir.

Üreticiler, birçok firmanın kürek malı ve hurda inciri organik olarak almadıklarını bu nedenle problemlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler, hava koşullarının kötü gitmesine bağlı olarak bazı yıllar daha fazla kürek malı ve hurda incir elde ettiklerinden dolayı, bu kalitedeki kuru incirleri organik ürün olarak satamadıklarını, firmalar tarafından geleneksel ürün olarak alındığını veya tüccara vermek zorunda kaldıklarını açıklamışlardır.

Üreticiler, iş malı kuru incirin az olduğu zamanlarda ürünü organik olarak satmanın bir avantaj getirmediğini, prim verilmemesi veya geleneksel ve organik kuru incir arasında verilen fiyat farkının çok az olmasından dolayı kazanç elde etmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Kürek malı ve hurda incirleri tüccara satmak istediklerinde ise, işmal kuru incirin firmaya verilmesinden dolayı tüccarın kürek malı ve hurda inciri düşük fiyattan satın almak istedikleri ve pazarlık yapabilme güçlerinin olmadığını açıklamışlardır.

Üreticilerin, firmalardan fiyat priminin yeterli olması, ödemelerin peşin olması, her kalitede kuru incirin organik olarak alınması, fiyat primi verilmesi, yeterince teknik bilginin verilmesi ve fiyat primlerinin zamanında ödenmesi, ucuz kredi ve avans verilmesi, köyde incir alım merkezlerinin kurulması, üreticinin istediği zaman firmalar tarafından ürününün alınması şeklinde beklentileri bulunmaktadır.

Organik kuru incir yetiştiren üreticiler fiyat priminin yetersiz olması, ödemelerin peşin olmaması, fiyatların düşük olması, her kalitedeki kuru incirin organik olarak alınmaması, fiyat primi verilmemesi, alıcı tüccarın ürünü düşük fiyattan alması, fiyat priminin geç yatırılması gibi pazarlama sorunları olduklarını belirtmişlerdir. Üreticiler sözleşme yaptıkları firmalar adına, yörede üreticilerin kuru incirini alan alıcı tüccarların bulunduğunu belirtmişlerdir. Üreticiler, firmaların ürün bedellerini ve fiyat primlerini tüccarlara gönderdikleri halde, tüccarlar tarafından ürün bedellerinin ve fiyat primlerinin geç verildiği belirtilmektedir. Bu nedenle üreticiler firmalarla herhangi bir problemleri olmasa bile alıcı tüccarlarla problem yaşadıklarını ve bu tüccarlara kimi zaman güvenmediklerini ifade etmektedirler.

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen verilere göre, geleneksel olarak yetiştirilen kuru incirde kimyasal gübre ve ilaç kullanımı yok denecek kadar azdır. Üreticilerin büyük bir çoğunluğunun kimyasal ilaç ve gübre kullanmaması nedeniyle, yöredeki kuru incirin büyük bir kısmında kimyasal gübre ve ilaç kalıntılarının olmadığını ifade etmemiz yanlış olmayacaktır. Geleneksel ve organik olarak

yetiştirilen kuru incirin yetiştirme sistemleri arasında bir farklılığın olmadığı yapılan arazi çalışmasında dikkati çekmiştir. Üreticinin, kuru inciri organik olarak üretmesi üretim sistemini değiştirmesine yolaçmayacaktır. Kuru incirin bu özelliğinden dolayı yörede varolan potansiyelin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Organik kuru incirin pazar koşullarının artırılması ve yeni pazarların bulunması, yörede organik nitelikte olan fakat geleneksel kuru incir gibi değerlendirilen bu ürünün sertifikalandırılarak organik olma özelliğine kavuşmasına yolaçacaktır. Ayrıca, geleneksel kuru incir ile organik kuru incirin verimleri karşılaştırıldığında organik kuru incirin veriminde bir kaybın olmadığı dikkati çekmektedir. Organik kuru incir üreticilerinin organik tarıma başlamalarında en önemli etken pazarlama ve satış garantisi olup, fiyatın yüksek olması ve fiyat primi verilmesi daha sonra dikkate alınan bir neden olarak karşımıza çıkmıştır.

Üreticiler başlangıçta organik tarımı daha az girdinin kullanıldığı bir üretim şekli olarak algılamakta, çevre boyutunu yeterince bilmemektedir. Türkiye'de organik tarımın geliştirilmesi için üreticilere organik tarım fikrinin benimsetilmesi şarttır. Üreticilerin organik ürünler hakkındaki bilgi düzeyleri, bu ürünlere karşı tutum ve eğilimleri inceleyen, organik tarıma geçmeye karar verirken hangi nedenler etrafında yoğunlaştıkları, üretimlerini arttırmalarını engelleyen faktörlerin neler olabileceği konusunda araştırmalar yapılmalıdır.

Araştırmada üreticilerin sözleşmeli tarım çerçevesinde üretimlerini gerçekleştirdikleri halde, firmalar tarafından sözleşmede prim oranının belirtilmediği; ne kadar prim alacakları veya prim alıp almayacakları konusunda daha önceden bilgilerinin olmadığı tesbit edilmiştir. Ancak satış sırasında veya satıştan çok kısa bir süre önce prim oranlarını öğrenmektedirler. Sözleşmelerde prim oranlarının belirtilmesi ve üreticilerin primlerini ne zaman alacakları konusunda bilgilerinin olması firmalara olan güvenin artmasına yolaçacaktır. Firmalara olan güvenin artması organik tarımın yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır. Firma tarafından üreticiye verilecek olan fiyat primi saptanırken, ürünün kalitesine göre fiyat primi verilmelidir. Böylece organik tarım yapan üretici daha yüksek fiyat primi alabilmek için organik tarımın gerektirdiği tüm işleri özenli ve dikkatli şekilde yapmaya çalışacak, bunun sonucunda verim ve kalitede artış sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

- Akkaya, Ş. ve Pazarlıoğlu, M.V., 1995, Ekonometri, Anadolu Maatbacılık, 3 Baskı, İzmir.
- Bülbül, M. ve Tanrıvermiş, H., 2001, "Türkiye'de Organik ve Geleneksel Fındık Üretim Ekonomisi ve Pazarlama Yapısı", Türkiye I. Organik Tarım Sempozyumu, 21-23 Haziran 1999, İzmir, 33-50.
- "Dubgaard, A., Olsen, P. and Sorensen, S.N., 1990, Økonomien i Økologisk Jordbrug (Economics of

Organic Farming) Rapport 54, Statens Jordbrugsokonomiske Institut, Copenhagen”
Dubgaard, A., 1994, “Economics of Organic Farming in Denmark”, In: Lampkin, N.H, and Padel, S. (eds)., The Economics of Organic Farming An International Perspective, Wallingford: CAB International, 119-129.
Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Kayıtları, 2003, İzmir.
Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği Kayıtları, 1992, İzmir.
Gujarati, N.D., 1995, Basic Econometrics, McGraw-Hill, Third Edition, USA.
Murphy, Mc., 1992, Organic Farming as a Business in Great Britain, University of Cambridge, Agricultural Economics Unit, Cambridge.
Newbold, P., 1995, Statistics for Business and Economics, Prentice Hall International Editions.
Offermann, F. and Nieberg, H., 2000, Economic Performance of Organic Farms in Europe, Organic Farming in Europe: Economics and Policy Volume 5, Stuttgart-Hohenheim.
Olhan, E., 1997, Türkiye’de Bitkisel Üretimde Girdi Kullanımının Yarattığı Çevre Sorunları ve Organik Tarım -Manisa Örneği, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
Padel, S. and Lampkin, N.H., 1994, Conversion to Organic Farming: An Overview, In: Lampkin, N.H, and Padel, S. (eds)., The Economics of Organic Farming An International Perspective, Wallingford: CAB International, 295-313.
Padel, S. and Zerger, U., 1994, Economics of Organic Farming in Germany, In: Lampkin, N.H, and Padel, S. (eds)., The Economics of Organic Farming An International Perspective, Wallingford: CAB International, 91-117.
Pietola, K. and Lansink A.O., 2001, “Farmer Response to Policies Promoting Organic Farming Technologies in Finland”, European Review of Agricultural Economics, Vol.28 (1), 1-15.
Sell, S. R., Goreham, G.A., Youngs, A.G. Jr., and Watt, D.L., 1995, A Comparison of Sustainable and Conventional Farmers in North Dakota, Agricultural Economics Miscellaneous Report No. 175, North Dakota State University, Department of Agricultural Economics, Agricultural Experiment Station, Fargo.
“Stonehouse, P., 1991, Economics of Weed Control in Alternative Farming Systems, Proceedings of the 5 th REAP Conference, McGill University, Macdonald Campus, Quebec” Henning, J., Economics of Organic Farming Canada, In: Lampkin, N.H, and Padel, S. (eds)., The Economics of Organic Farming An International Perspective, Wallingford: CAB International, 1994, 143-160.
Stonehouse, D.P., Weise, S.F., Sheardown, T. and Gill, R.S., 1996, “A Case Study Approach to Comparing Weed Management Strategies under Alternative Farming Systems in Ontario”, Canadian Journal of Agricultural Economics, Vol. 44, 81-99.
Tarım Köyişleri Bakanlığı, Ekolojik Tarım Komitesi Kayıtları, 2001, Ankara.
Wynen, E., 1994, “Economics of Organic Farming in Australia”, In: Lampkin, N.H, and Padel, S. (eds)., The Economics of Organic Farming An International Perspective, Wallingford: CAB International, 185-199.
<http://www.tarim.gov.tr> (Erişim; 17.05.2005)

Geliş Tarihi : 15.09.2005
Kabul Tarihi : 30.11.2005